

**EL PLA DE BARRIS DE BARCELONA.
L'EXPERIÈNCIA DE LA INTERVENCIÓ
A SANT GENÍS DELS AGUDELLS I LA
TEIXONERA I A LA ZONA NORD**

SUMARI

1. Introducció

**2. Una mirada a Sant Genís dels Agudells-la
Teixonera i a la Zona Nord**

**3. Gent gran, joves i memòria popular, tres dels eixos
del Pla de Sant Genís dels Agudells i la Teixonera**

**4. Educació i cultura, millora de la connectivitat
i foment de l'emprenedoria col·lectiva: tres projectes
singulars del PdB a la Zona Nord**

MARIONA PRAT I VANDELLÓS

mpratv@bcn.cat

Cap de Projecte del Pla de Barris de Sant Genís dels

Agudells i la Teixonera

SUSO LÓPEZ

jlopez@bcn.cat

Cap de Projecte del Pla de Barris de la Zona Nord

EL PLA DE BARRIS DE BARCELONA. L'EXPERIÈNCIA DE LA INTERVENCIÓ A SANT GENÍS DELS AGUDELLS I LA TEIXONERA I A LA ZONA NORD

Resum

L'any 2016 l'Ajuntament de Barcelona impulsà el Pla de Barris, un programa d'intervenció integral en setze barris de la ciutat amb uns elevats indicadors de vulnerabilitat, amb l'objectiu de contribuir a la reducció de les desigualtats. El programa neix amb la voluntat de recuperar i impulsar l'activitat econòmica, fer front als dèficits urbanístics, establir accions d'atenció i millora de les condicions de vida de la població, apoderar el veïnat i innovar i modificar les formes de treball de l'administració pública. Entre d'altres, el Pla de Barris intervé a la Zona Nord de Nou Barris (Ciutat Meridiana, Torre Baró i Vallbona) i a Sant Genís dels Agudells i la Teixonera. En aquest article es duu a terme una aproximació a la feina feta en aquests territoris entre els anys 2016 i 2020 i un acostament a les actuacions executades, així com un primer apunt d'algunes de les conclusions observades en el marc de la intervenció.

Paraules clau: Pla de Barris, desigualtats, Zona Nord, Sant Genís dels Agudells, la Teixonera.

1. Introducció

La mesura de govern per a la implementació del programa de Pla de Barris contra la desigualtat, presentada al Consell Plenari de l'Ajuntament de Barcelona a la sessió del maig de 2016,¹ va marcar el punt de sortida oficial per al desplegament d'un programa integral, amb un pressupost extraordinari de 150 milions d'euros, a desenvolupar en setze barris de la ciutat amb paràmetres d'alta vulnerabilitat i amb l'objectiu de contribuir a la reducció de les desigualtats. Malgrat

que durant els anys previs a l'impuls de la mesura alguns indicadors² mostraven indicis de recuperació en el global de la ciutat, bona part dels barris que han resultat objecte d'intervenció del Pla de Barris (PdB) encara patien els efectes de l'esclat de la crisi econòmica del 2008, que impactà sobre els anys successius, i observaven com les diferències amb altres territoris s'agreujaven de manera significativa. Els alts índexs d'atur o de precarietat laboral, el baix nivell de renda de les famílies que hi viuen, la vulnerabilitat residencial, la manca d'oportunitats educatives, la pèrdua o la dificultat en l'accés a serveis públics bàsics, les deficiències en matèria d'espai públic (accessibilitat o connectivitat) o un major impacte de la contaminació urbana són alguns dels trets definitoris, en clau de desigualtats, comuns als barris que finalment han resultat beneficiaris del PdB.³

D'entrada, el PdB va començar el seu desplegament (maig de 2016) als barris de la Trinitat Nova, el Bon Pastor i Baró de Viver i el Besòs i el Maresme, per, en una segona onada (setembre de 2016), ampliar la seva acció a la Trinitat Vella, la Verneda i la Pau, el Raval sud i el Gòtic sud, la Marina del Port i la Marina del Prat Vermell, les Roquetes, Sant Genís dels Agudells i la Teixonera i la Zona Nord (Ciutat Meridiana, Torre Baró i Vallbona). Tot això, tal com s'apuntava anteriorment, amb una dotació global de 150 milions d'euros i en el marc d'un encàrrec de gestió formulat a l'empresa pública Foment de Ciutat⁴ per a l'execució final dels plans.

El PdB manté, en la seva essència, bona part de l'experiència acumulada en el marc de la Llei 2/2004, 4 de

¹ La mesura de govern es va presentar al Consell Plenari del 27 de maig de 2016 i va aparèixer citada a la Gasetta Municipal de Barcelona, núm. 20 (10-07-2016), pàg. 3920-3924.

² L'informe "L'economia de Barcelona el 2013", elaborat pel Departament d'Estudis i Programació de l'Ajuntament de Barcelona, afirmava: "Tant l'activitat econòmica de la ciutat com de l'entorn metropolità van començar el 2013 caient a un ritme proper al dos per cent i l'han acabat instal·lades en una situació de pràctica estabilitat i amb expectatives alcistes a curt i mitjà termini. Un canvi de tendència necessàriament ajustat a l'evolució de l'entorn espanyol i europeu i recolzat bàsicament en aquelles activitats més exposades als mercats exteriors, com ara les manufactures i serveis exportables, el desenvolupament de l'anomenada economia del coneixement i els serveis turístics. Oportunitats de negoci que Barcelona ha pogut i sabut aprofitar". L'informe sencer es pot veure aquí: <https://ajuntament.barcelona.cat/barcelonaeconomia/sites/default/files/02-Evoluci%C3%B3%20de%20l%27economia%20de%20Barcelona%202013.pdf>

³ Els diversos documents de Pla de Barris incorporen, de manera prèvia a la descripció de les propostes i accions a executar, un apartat d'anàlisi i diagnòsi, a partir de dades quantitatives i entrevistes qualitatives amb agents del territori, veïnat i personal tècnic de l'administració, on es posen en relleu bona part dels vectors de desigualtat descrits. Els documents es poden consultar aquí: <https://pladebarris.barcelona.ca/plans-de-barri>

⁴ Foment de Ciutat S.A. és una societat municipal adscrita a la Gerència Municipal de l'Ajuntament de Barcelona que està especialitzada en la gestió de projectes integrals transversals. Més informació aquí: <https://ajuntament.barcelona.cat/fomentdecitutat/ca>

juny, de millora de barris, àrees urbanes i viles que requereixen una atenció especial,⁵ impulsada per la Generalitat de Catalunya, i suma una doble voluntat expressa en la seva execució: reforçar les sinergies de treball entre les diverses àrees i departaments de l'administració municipal i supramunicipal (especialment consorcis amb participació d'institucions diverses) que actuen als barris i, alhora, aprofundir en la innovació social de les polítiques públiques desplegades; i fer partícips els veïns i veïnes en la definició, la construcció i el seguiment de les accions, aprofundint en allò anomenat coproducció de polítiques públiques en un esquema d'intervenció que implica l'administració mateixa, el teixit associatiu existent i el conjunt de la ciutadania.

En termes d'innovació social, i així ho anirem veient d'una manera més clara en el moment que aterrem en l'anàlisi de les accions concretes desenvolupades tant a Sant Genís dels Agudells i la Teixonera com a la Zona Nord, trobem que el camí pel qual s'ha optat compleix amb allò que Joan Subirats defineix com a "criteris bàsics que [...] debería cumplir una experiencia determinada para poder ser considerada como una práctica significativa de innovación social en políticas urbanas" (2015: 102).

Els criteris que Subirats (2015) situa com a afavoridors de la innovació social tenen a veure amb l'establiment o la definició d'uns objectius d'intervenció; l'existència d'una diagnosi participada que determini les vulnerabilitats a les quals s'ha de fer front; una mirada transversal en les accions que permeti atacar els diversos factors causants de les desigualtats; l'efectivitat en la consecució dels objectius definits; la participació i la implicació social en el desplegament de les polítiques plantejades; l'abordatge dels conflictes inherents a tot procés de transformació urbana i social des d'una mirada positiva i adaptant la intervenció a la diversitat de posicions; l'establiment de lligams amb altres processos o projectes existents en l'àmbit objecte d'intervenció; el caràcter transferible de les accions formulades a altres àmbits i territoris, així com la seva escalabilitat, essent capaç d'involucrar en la seva execució diferents capes de l'administració, entitats, teixit comunitari, etc.

La participació del teixit comunitari en el marc del PdB es fa palesa en el procés de definició del projecte (amb espais de participació específics, recollida d'aportacions a peu de carrer o presentació i debat dels plans als òrgans de participació ordinaris, com el cas dels Consells de Barri), en el seguiment de les propostes desplegades (en el marc del Grup Impulsor, òrgan creat per al seguiment general del projecte) o en la construcció i execució d'accions concretes (a través de taules i espais de treball comunitaris, ja siguin existents o de nova creació). Ismael Blanco (2017: 71), integrant del Consell Assessor del PdB, explica l'essència del model de participació ciutadana emprat:

"Ja no es tracta tant (o no només) de facilitar que la ciutadania expressi a les institucions les seves demandes i preferències per tal que siguin canalitzades en forma de polítiques públiques; es tracta també, o potser prioritàriament, de promoure noves formes d'acció ciutadana des de les quals satisfer, autònomament o a través de la coproducció amb les institucions, diferents tipus de necessitats col·lectives".

Amb els aspectes comentats anteriorment com a marc de desplegament, el PdB configura una intervenció estructurada al voltant de cinc àmbits que ordenen tant la composició del document final⁶ com també el posterior desplegament de les accions que s'hi recullen. Són, però, àmbits permeables entre si, fruit de la voluntat de transversalitat amb què treballa el PdB, i el seu contingut i les seves accions esdevenen susceptibles de modificació (amb la redefinició o l'ampliació de les actuacions que cal dur a terme) a mesura que evoluciona el desplegament del pla. Es proposa l'abordatge de l'objectiu principal de reversió de les desigualtats que té associat el PdB des de les oportunitats educatives (parant atenció a les accions vinculades a les escoles i instituts, però també amb una mirada al lleure educatiu, als vincles entre educació i cultura i al jovent), des del reforç d'allò vinculat als drets socials (la salut, l'esport o la gent gran, però també la recuperació de la memòria popular o dels lligams comunitaris), des de la millora de l'habitatge (amb accions de rehabilitació de finques o de promoció de la millora de la convivència a les comunitats veïnals), des de l'ocupació i l'impuls a l'activitat econòmica (formació ocupacional o foment del comerç de proximitat i de les iniciatives empresarials) i des de la millora de la qualitat de l'espai públic (equipaments, connectivitat, accessibilitat, etc.).

Sota el paraigua d'aquesta estructura es despleguen accions a dos nivells: les intervencions transversals (aquelles actuacions que es desenvolupen en més d'un barri, tot i que, sovint, presenten trets diferenciats que en faciliten l'adaptació a la realitat de cada territori) i les de caire més singular o pròpies de cada barri. En tots dos casos, les propostes executades responen a un exercici de coherència amb la diagnosi elaborada, els objectius formulats i el treball de participació i coproducció entre agents institucionals, socials i veïnals/comunitaris. D'algunes de les accions singulars dels dos barris que protagonitzen aquest article en parlarem amb deteniment més endavant, però no volem deixar passar l'ocasió per esmentar, de manera sintètica, quatre exemples de projectes transversals, de major o menor envergadura cadascun d'ells, que exemplifiquen la voluntat i la manera de fer del programa PdB: la incorporació de perfils professionals de l'àmbit psicosocial als centres educatius, el programa de rehabilitació de finques d'alta complexitat, les marxes exploratòries amb perspectiva de gènere i el projecte de promoció de l'ocupabilitat "Barris d'Oficis". En tots els casos són projectes que s'han implemen-

⁵ Aprobada pel Ple del Parlament (tramitació núm. 200-00002/07) en la sessió núm. 24, del 26 de maig de 2004, i promulgada el 4 de juny de 2004 en el Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, núm. 4151, del 10 de juny de 2004. Es pot consultar íntegra aquí: <https://www.parlament.cat/document/nom/TL45.pdf>

⁶ Cada pla disposa d'un document propi integrat per quatre blocs que recullen una explicació del Pla, dels seus objectius generals i de la seva metodologia d'intervenció i una mirada als indicadors de vulnerabilitat clau en termes de ciutat (Bloc 1); un apartat d'anàlisi i diagnosi del barri sobre el qual se centra la intervenció (Bloc 2); un capítol on es recullen els objectius específics del barri objecte d'intervenció, així com una relació i descripció de les propostes i accions a desenvolupar i el seu pressupost associat (Bloc 3); i un apartat centrat en el treball de coproducció, participació i governança del pla. El conjunt dels documents es pot consultar en l'enllaç següent: <https://pladebarris.barcelona/ca/plans-de-barri>

tat, per primera vegada, coincidint amb l'arribada del PdB, responen a mancances comunes que s'observen en tots els barris (manca d'oportunitats educatives, elevat nivell d'atur, deteriorament del parc d'habitatge i dificultats per accedir a les ajudes ordinàries o un espai públic amb deficiències que perpetuen factors de desigualtat de gènere en el seu ús, entre d'altres) i han permès aprofundir en la col·laboració entre àrees, districte i equip de PdB de cara a la intervenció territorial.

La posada en marxa del PdB ha implicat la incorporació de més d'una seixantena de professionals de l'àmbit psicosocial (educadores socials, tècnics i tècniques d'integració social, professionals de la gestió emocional, especialistes en audició i llenguatge, etc.) en 39 centres educatius públics (escoles i instituts) de tots els barris objecte d'intervenció. L'acció, implementada en col·laboració amb el Consorci d'Educació, l'Institut Municipal de Serveis Socials (IMSS) de Barcelona i els centres escolars mateixos, persegueix contribuir a una atenció integral als infants i a les seves famílies aplegant la mirada de professionals de l'àmbit educatiu i social en un camí batejat sota el nom de "De l'equip docent a l'equip educatiu".⁷ Aquest trànsit, encara en curs, promou la interdisciplinarietat en l'abordatge de les complexitats que es donen en escoles i instituts (absentisme, abandonament prematur, dificultats en els trànsits de cycle, comportaments disruptius a l'aula, manca de participació de les famílies a la vida escolar, etc.) i pretén pal·liar una mancança, en referència a la presència d'educadores i educadors socials als centres, a la qual la professora de Psicologia i Ciències de l'Educació Eva Bretones feia referència, el maig de 2018, en un reportatge a *El Diari de l'Educació*: "Sovint es veu l'educador social com un professional per resoldre problemes. Les accions que majoritàriament duen a terme estan dirigides a l'alumnat amb especials dificultats de participació escolar. Accions, per tant, concebudes des de la complementarietat. Caldria, en aquest sentit, entendre i incorporar els educadors socials a la comunitat escolar com a personal educatiu". A la mateixa peça periodística, Mònica Cugat, de l'IMSS de Barcelona, posa en valor un dels sentits de la incorporació a l'equip educatiu de figures com les de les educadores socials: "Comptar amb educadors dins els centres escolars ajuda a poder treballar des de la prevenció i la detecció de les situacions de risc i, en cas d'arribar a Serveis Socials, es pot treballar de manera conjunta i continuada des de les escoles".

En termes d'habitatge, la ciutat de Barcelona disposa des de fa anys de polítiques públiques de rehabilitació d'elements comuns d'edificis i, recentment, també de l'interior dels immobles. Succeeix, però, que bona part d'aquestes ajudes queden força lluny d'una part del parc immobiliari de la ciutat, especialment d'aquelles

finques amb majors problemes de vulnerabilitat. És per això que, en el marc del PdB, es posa en marxa el programa de Finques d'Alta Complexitat (FAC), que procura actuar de manera proactiva, apropant-se a les comunitats per oferir un suport i un acompanyament (tècnic, juridicoadministratiu i social) que els permeti accedir a una línia d'ajudes específica i amb pressupost extraordinari⁸ que, en ocasions i segons els casos, pot arribar a cobrir el 100% de l'import de l'actuació. Aquesta intervenció procura un quàdruple objectiu: fer les ajudes a la rehabilitació més accessibles; la renovació dels elements comuns, resolució de patologies (humitats, estat de les cobertes i de les instal·lacions elèctriques comunes, fonamentalment) i millora de les condicions d'accessibilitat a la finca; la millora de la cohesió social i comunitària; i la incorporació de pisos a la borsa pública o la prevenció de possibles fenòmens d'expulsió. El programa FAC va estar precedit d'un treball elaborat per la Universitat Politècnica de Catalunya, "Estudi de detecció d'àmbits de vulnerabilitat residencial",⁹ que, a partir de 40 indicadors, va permetre identificar les 404 finques amb un major grau de vulnerabilitat, la immensa majoria en territoris del PdB.

La configuració de l'espai públic de les ciutats no és neutra. Domina en el disseny urbà la voluntat de satisfer o donar cabuda a les lògiques econòmiques productives, generant desigualtats evidents amb tot allò que envolta l'esfera reproductiva, especialment tot el que té a veure amb les vides quotidianes: les tasques domèstiques, de cura, d'esbarjo i gaudi de la infància, de preservació del medi ambient, etc. El documental *Citizen Jane. Battle for the city*, de Matt Tyrnauer, comença amb una frase de la urbanista que el protagonitza, Jane Jacobs, que diu que "les ciutats tenen la capacitat de donar alguna cosa a tothom només perquè, i només quan, estan fetes entre tothom". Aquesta frase, que aglutina bona part del pensament de Jacobs de pensar i dissenyar les ciutats prioritant les necessitats i les experiències de les persones que hi viuen i les seves necessitats quotidianes (2011), resumeix, en bona mesura, l'objectiu de les marxades exploratòries amb mirada de gènere impulsades en el marc del PdB. Una proposta que, a partir de rutes pels diversos barris que són objecte d'intervenció, promou la participació de les dones en el disseny urbà i en la coproducció de les actuacions a desenvolupar i, alhora, permet detectar aquelles mancances que té la planificació de l'espai públic en termes d'accessibilitat, enllumenat, percepció de seguretat, rutes del transport públic, etc. El procés no comença i acaba amb les marxades, sinó que es duu a terme un treball previ de preparació i disseny de la pròpia ruta amb les dones i amb participació de les diverses àrees i departaments municipals implicats (des de la Guàrdia Urbana fins als equips de Mobilitat, Obres, Manteniment, el departament de Feminismes i de Transversalitat de Gènere,

⁷ El Consorci d'Educació va publicar, el juliol de 2018, un document amb vint punts resum del debat al voltant del projecte "De l'equip docent a l'equip educatiu" que es va efectuar en el marc d'unes jornades organitzades pel Pla de Barris amb la participació de docents, educadores, integradores socials, professionals de la gestió emocional, referents del PdB, etc. El document íntegre es pot consultar aquí: <https://media-edg.barcelona.cat/wp-content/uploads/2019/06/28151803/20-punts-per-esdevenir-equip-educatiu.pdf>

⁸ Els detalls de la convocatòria es poden consultar a la web de la Regidoria d'Habitatge de l'Ajuntament de Barcelona: <https://habitatge.barcelona/ca/serveis-ajuts/rehabilitacio/ajuts/finques-alta-complexitat>

⁹ L'estudi, dirigit per la Dra. Pilar Garcia Almirall, es pot consultar aquí: <https://upcommons.upc.edu/handle/2117/114548>

etc.), així com un espai de devolució dels aspectes recollits i un calendari per a la seva resolució.¹⁰ Les marxes, efectuades durant els anys 2017 i 2018, han permès la participació de 124 dones, la recollida de més de 200 propostes i una inversió, en remodelacions a l'espai públic, per valor de 690.000 €.

Millorar l'ocupabilitat de persones en situació d'atur per mitjà d'un programa que combina la formació i la pràctica laboral és l'objectiu del projecte "Barris d'Oficis", que s'impulsa en el marc del PdB en col·laboració amb Barcelona Activa i que ha permès la contractació de 75 veïns i veïnes dels barris del PdB durant un any. Amb un 30% de formació professionalitzadora (amb l'obtenció en alguns casos dels corresponents certificats de professionalitat) integrada en la contractació, el projecte es completa amb un període (l'altre 70%) en què les persones estan contractades en entorns reals de treball en àmbits com l'atenció a la dependència, la neteja industrial i la gestió de residus o la reparació i el manteniment. Més enllà d'aquest període d'un any, cada participant disposarà d'un pla d'acompanyament a l'ocupació personalitzat i tutoritzat per cadascuna de les entitats i empreses adjudicatàries del projecte de cara a promoure la seva inserció en el mercat ordinari.

Una altra de les singularitats d'aquestes accions transversals (de totes, tret de les marxes exploratòries) és la realització d'un procés d'avaluació d'impacte de cadascuna que ha de permetre valorar-ne la continuïtat així com els possibles ajustos que cal dur a terme.

2. Una mirada a Sant Genís dels Agudells-la Teixonera i a la Zona Nord

Tots cinc barris (Sant Genís, la Teixonera, Torre Baró, Vallbona i Ciutat Meridiana) comparteixen alguns trets definitoris que esdevenen vectors de desigualtat més enllà dels comuns al conjunt de barris objecte d'intervenció. Ubicats a l'eix Turons-Muntanya, a la falda de Collserola i, en el cas de Vallbona, al costat del riu Besòs, presenten una orografia complexa, farcida de forts pendents i de fractures urbanes provocades per grans infraestructures viàries i ferroviàries. Les vies d'entrada/sortida de Barcelona, la Ronda de Dalt i les vies de tren que connecten amb el Vallès limiten o, si més no, condicionen la mobilitat i la connectivitat dels veïns i veïnes, així com el seu accés a zones de comerç, equipaments i serveis bàsics. A més d'això, Sant Genís dels Agudells i Torre Baró presenten un urbanisme no planificat, fruit de l'autoconstrucció per encabir les onades migratòries que arribaren a Barcelona en els anys 50 i 60 del segle XX, fet que genera un paisatge de baixa densitat urbana i molt proper al Parc Natural de Collserola (Sant Genís, per exemple, té un 70% de la seva superfície dins el territori del Parc). Al peu del turó de la Creueta del Coll, la Teixonera presenta una densitat més alta que el seu barri veí de Sant Genís a costa d'una estructura urbana en la qual es poden observar els efectes d'una construc-

ció desordenada, on també s'observen exemples d'autoconstrucció de blocs d'habitatges, que farceixen les faldes del turó i els forts pendents d'immobles ubicats en carrers estrets. El de Ciutat Meridiana és el més jove de tots cinc barris, construït a partir de 1963, en paraules de Josep Maria Huertas Claveria, en "una vall situada al darrer extrem del perímetre municipal que havia estat deixada de banda com a futur cementiri per considerar-la massa humida" (1977: 245). Vallbona, per la seva banda, combina el paisatge dels seus nuclis d'habitatges amb la darrera plana agrícola que existeix a la ciutat (els horts de la Ponderosa) i la sèquia mil·lenària del Rec Comtal, que circula a cel obert pel barri.

En termes demogràfics, Sant Genís dels Agudells i la Teixonera sumen 18.799 habitants (segons dades del padró de gener de 2018), mentre que la Zona Nord se situa en els 14.915 entre tots tres barris. Un 14% de la població que hi viu és d'origen divers a Sant Genís i la Teixonera i un 20,1% a la Zona Nord. La piràmide poblacional mostra uns barris amb una part destacada de població jove en el cas de la Zona Nord, mentre que Sant Genís i, en menor mesura, la Teixonera, tal com es constatarà més endavant, presenten com un dels trets definitoris el fet de tenir una població envellida i un índex de sobreenvelliment força elevat.

3. Gent gran, joves i memòria popular, tres dels eixos del Pla de Sant Genís dels Agudells i la Teixonera

Tal com s'apuntava en paràgrafs anteriors, la intervenció del PdB no parteix del no res, sinó que les propostes i accions plantejades responen a uns objectius específics que se sustenten en una anàlisi i diagnosi prèvia dels barris. En el cas de Sant Genís dels Agudells i la Teixonera, aquest exercici d'estudi previ del territori ens revela, entre d'altres: uns barris amb una alta taxa de població envellida i sobreenvellida que viu sola, especialment dones més grans de 65 anys; una demanda d'espais de lleure i esportius per al jovent fins aleshores inexistents; un teixit associatiu feble i poc nombrós; i un orgull i sentiment de pertinença als barris ben present però no visibilitzat en termes de recuperació de la memòria popular. A banda d'això, destaca, en termes positius, la proximitat als barris del recinte sanitari de la Vall d'Hebron i a diversos equipaments socio-sanitaris i esportius d'àmbit ciutadà i/o metropolità.

En base a l'anàlisi i la diagnosi efectuades i als objectius fixats, el PdB de Sant Genís dels Agudells i la Teixonera s'estructura, inicialment, en trenta accions. Tanmateix, el treball amb el territori i la dinàmica mateixa de desplegament del pla, procurant adaptar-se als reptes que anaven apareixent, han possibilitat el sorgiment de 21 noves accions. Les 51 accions¹¹ que compondrien finalment el PdB incorporaven un pressupost de 15.000.000 € per a tots dos barris.

¹⁰ Fruit de les marxes exploratòries, el departament de Transversalitat de Gènere de l'Ajuntament de Barcelona ha editat una guia metodològica per a la realització de marxes exploratòries de vida quotidiana que pretén esdevenir material de referència en la construcció de polítiques locals amb una perspectiva feminista. La guia completa es pot consultar aquí: https://ajuntament.barcelona.cat/dones/sites/default/files/documentacio/quaderns_metodologis_1_marxes_exploratories_.pdf

¹¹ El conjunt d'accions que conformen el PdB de Sant Genís dels Agudells i la Teixonera es pot consultar a la web del Pla de Barris: <https://pladebarris.barcelona/plans-de-barri/sant-genis-dels-agudells-i-la-teixonera/inici>

El treball amb la gent gran, l'enfortiment del teixit associatiu juvenil i la recuperació de la memòria popular han estat tres dels eixos centrals del pla a Sant Genís i la Teixonera, i són les accions que abordarem amb més detall al llarg dels propers paràgrafs.

En termes de gent gran, més enllà de les activitats en si, hi ha un paper d'enxarxament d'agents i de generació d'espais de treball comunitari que ha esdevingut molt positiu i un pilar central per a la posterior construcció d'activitats. En el marc del PdB s'han creat quatre taules de treball de gent gran amb el desplegament de 242 sessions grupals, on han participat un total de 146 persones (127 dones i 19 homes), amb un alt grau de satisfacció que expressen les persones participants.

"Una treintena de veteranos vecinos participan en cursos acuáticos para aprender a nadar. Para perder el miedo al agua, pero también para ganar confianza. Y lo que es más importante: para que salgan de casa". Aquestes paraules del periodista Carlos Márquez Daniell en un reportatge al diari *El Periódico* descriuen bé la voluntat i els objectius del projecte "Fem salut a la piscina".¹² Aquest programa va permetre durant dos estius (2018 i 2019) que més d'un centenar de persones majors de 65 anys de Sant Genís i la Teixonera gaudissin d'activitats aquàtiques amb un doble objectiu: la promoció de l'activitat física com a eina per tenir un procés d'envelliment actiu i saludable i el reforç de valors com la pertinença a un grup i el trencament de l'aïllament i la solitud. Més enllà de l'activitat, i en coherència amb la lògica de treball del PdB, aquesta acció és el reflex d'un treball que aplega al Districte d'Horta-Guinardó, el propi equip del Pla de Barris i, alhora, un equipament amb abast metropolità però ubicat a Sant Genís com és l'Hospital de Sant Rafael. La seva piscina, fins aleshores d'ús exclusiu per a les persones internes del centre sanitari, va esdevenir un espai d'ús comunitari per al desenvolupament del "Fem salut a la piscina" i l'escenari de les 47 sessions desenvolupades.

L'Organització Mundial de la Salut (OMS) defineix l'any 2002 l'envelliment actiu com un "procés d'optimització de les oportunitats de salut, participació i seguretat que té com a finalitat la millora de la qualitat de vida de les persones a mesura que es fan grans".¹³ Amb la idea de promoure un envelliment en aquesta línia, sorgeix el projecte "Anem", una proposta que facilita que persones grans en situació d'aïllament, soltedat o amb difícil accés a les activitats lúdiques, formatives, esportives o culturals puguin gaudir d'iniciatives d'aquest estil. Acompanyades de recursos humans i tècnics que els permeten la mobilitat i el transport, es realitza una sortida setmanal de dues hores i mitja en cadascun dels barris i s'acompanya les persones participants des del seu domicili fins a l'activitat. A més de la participació en una acció concreta, es promou la recuperació de la vida social, l'enfortiment de la seva xarxa comunitària, el reforç dels vincles i el manteniment del seu benestar. El projecte es va

iniciar el juny de 2018 amb una mitjana de 15 persones participants (13 dones i 2 homes) i amb gairebé 120 activitats realitzades dins els dos barris i vuit sortides de caire cultural a equipaments situats fora dels barris.

En aquesta mateixa línia s'emmarca també el projecte "Cafè-tertúlia", que ofereix un espai de trobada i relació per a persones grans, majoritàriament dones, que assisteixen a dinar cada dimecres a la parròquia de Sant Cebrià de la Teixonera. La sobretaula posterior al dinar és l'espai escollit per informar i vincular les persones participants a serveis i recursos existents que puguin satisfer les necessitats de la gent gran segons les seves necessitats, inquietuds i interessos, alhora que es treballen aspectes com l'estimulació cognitiva, la intervenció psicosocial, activitats de salut i xerrades d'interès i benestar físic, així com de caire lúdic. Una vintena de persones (19 dones i un home) van participar en un total de 27 sessions realitzades entre setembre de 2018 i desembre de 2019.

Si la cura de les persones grans és un objectiu prioritari en una societat cada cop més envellida, l'atenció a les persones cuidadores esdevé, també, eix central de treball en qualsevol projecte que es plantegi contribuir a la reducció de les desigualtats. En aquesta línia, el PdB de Sant Genís dels Agudells i la Teixonera impulsa el projecte "I tu, ja et cuides? Cuidadores cuidades", que ofereix eines per reduir la càrrega emocional i física de les persones cuidadores. L'economista feminista Amaia Pérez Orozco defineix les tasques de cura com "la gestión y el mantenimiento cotidiano de la vida y de la salud, la necesidad más básica y diaria que permite la sostenibilidad de la vida" (2006: 10).

La Mesura de Govern per a una Democratització de la Cura (2017-2020), impulsada per la Regidoria de Feminismes i LGTBI de l'Ajuntament de Barcelona, incorpora una diagnosi prèvia que alerta de com la cura continuada d'una persona en situació de dependència comporta: "impactes negatius en les cuidadores principals, majoritàriament dones, particularment en la seva salut i benestar, en la seva esfera relacional, en la seva disponibilitat de temps i en la seva capacitat d'impulsar i prioritzar projectes vitals propis diversos. Amb relació als impactes de la cura en la salut de la persona cuidadora, la diagnosi detecta una sèrie d'efectes concentrats de manera desproporcionada en les dones. Aquests es donen en la seva salut física (afeccions d'esquena i cervicals, dolors articulars, hèrnies, tendinitis), així com en la seva salut mental i emocional i en el seu benestar (estrès, ansietat, depressió i desatenció de la pròpia autocura). Les dades estadístiques existents corroboren el pitjor estat de la salut entre les dones en qüestions relacionades amb l'exercici intensiu i perllongat de cura" (2017: 8-9).

El projecte "I tu, ja et cuides? Cuidadores cuidades" ofereix un espai setmanal de trobada per a les persones cuidadores, dirigit per professionals, en què poden trobar un entorn que faciliti les relacions socials, l'ajuda mútua i diverses formacions que els poden ser

¹² En aquest enllaç es pot consultar més informació relativa al projecte: https://ajuntament.barcelona.cat/horta-guinardo/ca/noticia/la-piscina-de-l-hospital-de-sant-rafael-sobre-a-la-gent-gran-de-sant-genis-i-la-teixonera_691358

¹³ Aquesta definició s'incorpora en el marc de la Segona Assemblea Mundial sobre Envelliment, celebrada a Madrid l'any 2002, a instàncies de l'Organització Mundial de la Salut (OMS). En el marc d'aquesta assemblea, les recomanacions se centren, entre d'altres, en la promoció de la salut i el benestar durant l'envelliment: https://www.un.org/es/events/pastevents/ageing_assembly2/

d'utilitat. Aquest projecte es treballa conjuntament amb els diversos agents del territori (Casal de Gent Gran, Centre Cívic, Serveis Socials i el CAP de referència), que hi aporten el seu coneixement i deriven al projecte les persones que se'n poden beneficiar. El projecte es va iniciar el gener del 2019 i hi van participar de mitjana 10 persones d'entre 53 i 86 anys (7 dones i 3 homes) en les 14 sessions realitzades.

La inauguració del Casal de Gent Gran de Sant Genís dels Agudells el juliol de 2017 va permetre alliberar un espai a tocar del Centre Cívic Casa Grogà. En paral·lel, un grup de joves del barri començaven el seu camí per tal de constituir-se com a associació juvenil i reivindicaven poder disposar d'un espai. Aquesta coincidència possibilita que el jovent disposés d'un espai propi des del qual desenvolupar activitats, projectes i accions de lleure. El PdB, en col·laboració amb els agents que treballen amb joventut al barri i amb el propi col·lectiu jove, contribueix a donar forma a la Sala Jove, avui un pol de cultura juvenil central a Sant Genís dels Agudells. Des del PdB es va promoure l'equipament de la sala i la dotació de material cultural, tecnològic i musical, així com la incorporació d'una figura de dinamització juvenil que treballa, juntament amb els i les joves, en la generació d'una programació pròpia de la sala amb tres objectius centrals: promoure un espai relacional de lleure saludable, contribuir a la seva participació i intervenció comunitària i desenvolupar una graella d'accions i activitats que aprofundeixin en els valors de la igualtat, el reconeixement de les diversitats i l'apoderament juvenil. Des de la seva posada en marxa, més de 2.100 joves i adolescents han participat en alguna de les activitats programades.

Més enllà de l'impuls de la Sala Jove, el PdB situa l'enfortiment del teixit associatiu juvenil com un dels seus eixos d'acció a Sant Genís dels Agudells i la Teixonera. En aquesta línia es treballa per ajudar al naixement o consolidació de diversos projectes que tenen els i les adolescents i joves com a protagonistes. És així com van prenent forma: l'Associació de Joves de Sant Genís dels Agudells (AJSGA), amb 38 joves amb una mitjana d'edat de 22 anys (26% dones) i amb un projecte vinculat al calendari festiu, la cultura urbana i l'expressió musical; el Col·lectiu Feminista Las Periferikas, amb 18 noies associades amb una mitjana d'edat de 19 anys; o l'Associació Eina, amb 9 joves amb una mitjana d'edat de 24 anys (23% dones) que desenvolupen activitats i esdeveniments culturals i musicals des d'una perspectiva intercultural.

En l'àmbit del lleure educatiu destaca la creació del Cau El Roure, una proposta en el marc del programa Baobab¹⁴ que s'impulsa des del PdB juntament amb

l'Institut Municipal d'Educació (IMEB) i que promou l'arrelament d'iniciatives de lleure als barris per mitjà de la formació i la promoció de casals d'hivern i d'estiu. Les formacions impulsades sota aquest paraigua han permès incorporar al cau local sis joves monitors.

Un altre dels eixos que han centrat la intervenció del PdB en el cas de Sant Genís dels Agudells i la Teixonera ha estat l'eix vinculat a la recuperació de la memòria popular i el reforç del sentiment de pertinença, d'identitat col·lectiva i d'orgull de barri. La mirada sobre la memòria es planteja, però, des d'una òptica de reconeixement de les diversitats i procurant la participació intergeneracional en la seva recuperació. Fruit del treball en aquesta matèria, i amb voluntat de mantenir viva la memòria i custodiar el seu llegat, avui existeix l'Associació Memòria Teixonera, i a més l'Associació de Veïns i Veïnes de Sant Genís dels Agudells ha generat una vocalia pròpia de memòria. Inicialment, l'epicentre i punt de trobada entre agents institucionals i comunitaris per al desenvolupament d'activitats era la Taula de Memòria del Districte d'Horta-Guinardó, però l'arribada del PdB va propiciar que cada barri disposés de la seva pròpia taula des de la qual emergeixen diverses accions que s'han materialitzat en els darrers anys. La feina de les sessions de les taules de memòria ha acabat cristal·litzant en diversos assoliments: la creació de dues pàgines web que han esdevingut repositori actiu i dinàmic del material recollit (fotografies, vídeos, entrevistes, documents escrits, etc.);¹⁵ l'elaboració de dos documentals que giren al voltant de dues temàtiques de reivindicació dels barris: l'autoconstrucció a la Teixonera¹⁶ i les vivències personals lligades al desenvolupament urbanístic de Sant Genís dels Agudells;¹⁷ una exposició fotogràfica de gran format a l'espai públic que va permetre generar un itinerari per dotze punts clau¹⁸ de la memòria popular als barris; i la creació d'un diari, "*Barris Muntanya. Una ruta a peu per la memòria popular de Sant Genís dels Agudells i de la Teixonera*", on s'expliquen vivències, indrets emblemàtics i reivindicacions veïnals amb fotografies inèdites cedides pels veïns i les veïnes.

Finalment, una de les accions de memòria més vistoses ha estat la creació d'un gran mural en una paret mitgera a la plaça del Doctor Matias Guiu, obra de l'artista urbà Roc Blackblock. Coincidint amb la remodelació de la plaça i la millora de la seva accessibilitat, es va aprofitar per incorporar aquesta obra, que reproduïx una imatge d'un moment del procés de construcció del barri a mans dels mateixos veïns i veïnes: un grup d'homes, l'any 1962, que tenen cura dels seus fills mentre les dones es passen cubells de ciment per erigir l'edifici. La creació de la pintura va estar acompanyada de la presentació de dues peces audiovisuals.¹⁹

¹⁴ Segons la pròpia definició del projecte, Baobab pretén impulsar i reforçar projectes de lleure educatiu de base comunitària per donar resposta a les necessitats educatives detectades als barris d'acció prioritària del Pla de Barris. Vol esdevenir un programa de continuïtat, arrelat al territori i sostenible al llarg del temps que faciliti la instauració i el desenvolupament del lleure educatiu, associatiu i comunitari amb la creació i el reconeixement d'espais i caus als barris. Aquí es pot trobar més informació al respecte: <https://ajuntament.barcelona.cat/educacio/ca/baobab>

¹⁵ Aquí es pot consultar el contingut d'ambdues pàgines: www.memoriavisualteixonera.barcelona i www.memoriavisuasantgenis.barcelona

¹⁶ El documental es titula "Amb les nostres mans" i està dirigit per Jordi Romero, de Produccions Ozzypiuntur. La peça íntegra es pot consultar aquí: <https://www.youtube.com/watch?v=oWFYfTVwzOg>

¹⁷ El documental es titula "Retalls d'un barri. Sant Genís dels Agudells" i està dirigit per Jordi Romero, de Produccions Ozzypiuntur. La peça íntegra es pot consultar aquí: <https://www.youtube.com/watch?v=AFLLBimeQkc>

¹⁸ El material divulgatiu de l'exposició es pot consultar aquí: <https://media-edg.barcelona.cat/wp-content/uploads/2019/06/19122530/Fulleto-Exposicio-Ruta-Barris-Muntanya.pdf>

¹⁹ La peça documental, "Amb les nostres mans, construcció del mural", es pot veure aquí: <https://youtu.be/2gjLRwdADz8>. L'altra peça, "Veus d'un mural", es pot recuperar aquí: <https://youtu.be/Z9VRkk2L9WY>.

4. Educació i cultura, millora de la connectivitat i foment de l'emprenedoria col·lectiva: tres projectes singulars del PdB a la Zona Nord

L'exercici d'anàlisi i diagnosi efectuat de manera prèvia a l'inici de la intervenció a la Zona Nord defineix, entre d'altres,²⁰ tres vectors clau de desigualtat als quals el PdB tracta de fer front amb accions concretes: la necessitat de promoure la igualtat d'oportunitats en l'entorn educatiu, el combat del fracàs escolar i la millora de les competències bàsiques; una taxa d'atur que gairebé és el doble de la mitjana de ciutat exigeix accions de millora de l'ocupabilitat dels veïns i veïnes per mitjà de la formació i la capacitació professional i la promoció d'iniciatives d'emprenedoria col·lectiva; i un espai públic farcit d'elements que esdevenen fractures urbanes que dificulten la connectivitat entre els barris i una orografia on els forts pendents condicionen la mobilitat interna dels veïns i veïnes.

De la mà del PdB, i amb la col·laboració del Consorci d'Educació, l'Institut de Cultura de Barcelona (ICUB), l'Institut Municipal d'Educació (IMEB) i el Districte de Nou Barris, sorgeix, a l'inici del curs escolar 2017-2018 i fins a l'actualitat, una proposta als centres educatius de la Zona Nord que pretén apropar i potenciar les arts escèniques (ja sigui música, teatre, dansa, circ, arts plàstiques o d'altres) a l'àmbit escolar i de lleure per tal que esdevinguin eines per contribuir al benestar dels infants i joves, per afavorir el treball de competències socioculturals, afectives, comunicatives i de transmissió de valors positius com la cooperació, la solidaritat, el compromís amb el seu entorn, etc., i alhora, que ajudin a promoure l'accés a l'expressió i la participació cultural i artística en condicions d'igualtat. És l'anomenat Projecte EducArtS, que es desenvolupa en tots els centres educatius de la Zona Nord (les escoles públiques Mestre Morera, Ferrer i Guàrdia, Elisenda de Montcada i Ciutat Comtal, així com el centre concertat Mare Alfonsa Cavin) i l'IES Picasso, centre públic de secundària i batxillerat de referència del territori, durant el curs 2019-2020. Des de l'octubre de 2019, amb l'objectiu de generar oportunitats de participació artística continuada entre la infància i el jovent de la Zona Nord més enllà de l'horari lectiu, EducArtS incorpora una proposta d'activitats culturals i artístiques en la franja extraescolar que complementen l'activitat dins l'horari lectiu. "Les arts concilien pensament, acció i emoció i hem de capgirar el sistema perquè la pràctica artística arribi a tothom, amb l'infant com a protagonista i de la mà de la comunitat", afirmava Lluís Vallvé, director del Centre de Recursos Artístics de Barcelona (CRAB) del Consorci d'Educació, en el *webinar* "Educació i arts escèniques: generant oportunitats en temps de crisi", organitzat per Educació 360.²¹

La directora artística d'EducArtS, la pedagoga musical Ester Bonal (2020), defineix així el projecte:

"Més enllà, doncs, d'aprenentatges tècnics i especialitzats, que sabem necessaris i que estan en constant innovació, pel que fa als seus procediments, continguts, estratègies i instruments d'avaluació, és urgent i necessària una mirada ètica i estètica de tota acció educativa. Actuar en conseqüència demana fugir expressament de processos i activitats d'ensenyament-aprenentatge desconnectats del context socio-afectiu, de l'aproximació emocional. I en aquest punt reivindicuem la necessitat de recuperar les arts com a llenguatges i eines educatives d'un profundíssim abast".

EducArtS entra en horari lectiu a tots els cursos de tots els cicles de primària, amb un mínim d'una hora d'intervenció artística que s'acorda amb els centres a l'inici de cada curs per adaptar-ho al seu projecte educatiu, i suma un seguit d'activitats en horari no lectiu que promouen la generació de sinergies amb el teixit associatiu i comunitari de la Zona Nord (AFAs, entitats de lleure, equipaments culturals de proximitat, etc.). Al llarg del curs 2018-19, EducArtS va realitzar més de 2.300 tallers en horari lectiu, amb la participació de 1.480 alumnes. El desplegament de la proposta en horari extraescolar va atraure 230 infants i adolescents. A més a més d'això, EducArtS promou el treball cooperatiu i el foment de les accions conjuntes de totes les escoles del territori fent possible la celebració de diferents activitats comunitàries (vinculades majoritàriament al calendari festiu), on participa l'alumnat de tots els centres.

Sota el lema "Una altra manera d'entendre les cures", la primavera del 2019 va viure el naixement de Ca l'Abril,²² un projecte cooperatiu impulsat en el marc del PdB de la Zona Nord en col·laboració amb la Direcció d'Innovació Socioeconòmica de Barcelona Activa. El sorgiment de Ca l'Abril ve precedit d'una feina iniciada el 2016 amb l'elaboració d'una diagnosi²³ que pretén "explorar les necessitats de cures dels barris de la Zona Nord i indagar alhora l'interès de les persones treballadores de la llar i del sector de les cures per canviar el model actual i començar a caminar cap a l'emprenedoria col·lectiva". Aquest estudi, que també es realitza a Sant Genís dels Agudells i la Teixonera, és el punt de partida per començar a treballar un programa específic de foment de l'economia cooperativa, "En Prenem Cura", on durant dos anys es formen una trentena de persones, dotze de les quals acaben constituint Ca l'Abril. Aquesta formació, de caràcter vivencial, els permet acostar-se als reptes, els límits i els valors de l'economia solidària tot respectant el moment vital i les situacions personals i laborals, sovint d'alta vulnerabilitat, que presenten bona part de les participants, majoritàriament dones. A mesura que avança la formació, el grup decideix impulsar un projecte d'emprenedoria col·lectiva en el marc de l'economia de les cures que és el bressol de Ca l'Abril. El camí no ha estat fàcil ni lliure de complexitats, però

²⁰ La diagnosi prèvia defineix cinc eixos d'intervenció que són els que guien les propostes i accions que conformen el PdB de la Zona Nord: reforçar el dret a l'habitatge, l'enfortiment de les comunitats veïnals i la rehabilitació del parc habitacional; la intervenció per millorar les relacions comunitàries i el suport al teixit associatiu; potenciar el teixit educatiu tant formal com de lleure; resoldre les mancances existents en matèria de connectivitat i accessibilitat als barris i entre els barris de la Zona Nord; i afavorir la millora de l'ocupabilitat dels veïns i veïnes. Els objectius específics del PdB de la Zona Nord es poden consultar al document íntegre del Pla (pàg. 145-147): https://pladebarris.barcelona/sites/default/files/P1622_PBZonaNord_DUN_baixa%20%281%29.pdf

²¹ La sessió íntegra es pot trobar en aquest enllaç: <https://www.educacio360.cat/capgirar-sistema-perque-practica-artistica-arribi-tothom/>

²² L'entitat disposa d'una web on es pot conèixer tant la filosofia del projecte com els serveis que presta: <https://calabril.com/>

²³ L'estudi íntegre, coordinat per Carla Alsina Muro i Ivana Soto (Fundació Surt), es pot trobar aquí: <https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/bitstream/11703/113793/1/Diagnosi%20sobre%20el%20treball%20de%20cures%20a%20la%20Zona%20Nord%20de%20Nou%20Barris.pdf>

l'acompanyament continuat i l'assessorament ofert han permès al grup constituir-se i afrontar els reptes, laborals i organitzatius, que un projecte d'aquestes característiques planteja, alhora que aprofundeixen en els valors de l'economia solidària i d'una nova manera d'entendre els serveis de cura, posant les persones ateses en el centre i dignificant un sector sovint font de precarietat. Actualment, Ca l'Abril la conformen dotze persones, de les quals quatre són sòcies treballadores i la resta sòcies col·laboradores que, en alguns casos, continuen duent a terme formacions professionalitzadores en l'àmbit de les cures.

Les condicions orogràfiques de la Zona Nord condicionen, de manera evident, la connectivitat i l'accessibilitat dels veïns i veïnes, entesa com "la facilitat amb què cada persona pot superar la distància que separa dos llocs i d'aquesta manera exercir el seu dret com a ciutadà" (2018), tant dins el seu propi territori com en la mobilitat cap als barris que l'envolten. Això passa a Ciutat Meridiana i Vallbona, però s'agreuja en el cas de Torre Baró, en tenir una major extensió i una baixa densitat fruit de la dispersió dels diferents nuclis d'habitatges.

L'any 2016, quan el PdB duu a terme la diagnosi i l'anàlisi del territori, la connexió directa mitjançant transport públic entre la part alta de Torre Baró i la part baixa o el barri de Ciutat Meridiana (on s'ubiquen bona part dels serveis i la zona de comerços) no era possible sense haver de passar per la plaça de la República en un trajecte que, de mitjana, no durava menys de 20-30 minuts. Juntament amb l'àrea de Mobilitat, Transports Metropolitans de Barcelona (TMB) i el Districte de Nou Barris, i aprofitant el paraigua del PdB, es va començar a treballar en idees per resoldre aquesta manca de connexió i és aquí on neix la voluntat d'apostar per una iniciativa pionera i innovadora a la ciutat, tot i que ja havia estat testejada en altres municipis de l'entorn metropolità, com és el servei de transport a demanda (TAD) *El Meu Bus*, que es va posar en marxa el gener de 2019. La clau del seu funcionament és l'optimització del recorregut que fa el vehicle a través de les 29 parades disponibles (que permeten connectar la part alta i la part baixa de Torre Baró) en base a un sistema intel·ligent que ordena les peticions de desplaçament efectuades amb antelació per part de les persones usuàries. Aquesta reserva es pot fer via telefònica (s'ha habilitat un centre de recepció de trucades específic per a aquest servei) o bé via una aplicació mòbil. En el seu primer any en circulació, *El Meu Bus* ha generat unes xifres d'ús que n'avalen la implantació: 49.352 persones transportades en prop de 30.800 viatges, amb una mitjana de 190 usuàries en dies feiners. I el que és més destacat: ha permès la connexió directa entre la part alta i la part baixa de Torre Baró i l'accés dels veïns i veïnes a les zones de comerç, equipaments i serveis, així com a altres modes de transport d'abast ciutat (línies d'alta capacitat, rodalies, metro, etc.).

Malgrat les bones dades de viatgers, en constant creixement durant el primer any de servei, *El Meu Bus* es va viure amb recels en el moment del seu plantejament. Les pors a la bretxa digital i a la manca d'accessibilitat que l'ús del telèfon o dels dispositius electrònics podien provocar en potencials usuàries i el fet de no disposar de cap experiència semblant en l'entorn

immediat van condicionar la definició del projecte durant el treball amb el teixit comunitari. Per tal de superar aquestes reticències es van dur a terme diverses sessions informatives, visites al centre de control de TMB per conèixer la dinàmica de funcionament i, sobretot, es va dissenyar un procés de comunicació, informació i assessorament porta a porta que va permetre superar els recels inicials. Durant gairebé dos mesos, un grup d'informadores va ajudar els veïns i veïnes a instal·lar l'aplicació, es van generar materials de comunicació i de resolució de dubtes i es va posar una persona dins del bus durant les primeres setmanes de servei per explicar el funcionament del projecte. Tot això, unit a la bona voluntat tant de l'equip de TMB assignat al servei com del teixit comunitari de Torre Baró fent de prescriptores de la proposta, ha permès arribar a l'elevat grau d'acceptació actual del projecte. És així com Torre Baró, territori de l'històric lluitador veïnal Manuel Vital, que va "segrestar" un autobús per tal de demostrar que el transport públic podria arribar al barri, avui esdevé pioner en la prestació d'un servei de transport a demanda en el conjunt de la ciutat.

El PdB encara la recta final de la seva primera edició (2016-2020) i es prepara el desenvolupament de la seva continuïtat per al període 2021-2024. Algunes de les actuacions esmentades es mantindran i n'apareixeran d'altres de noves, amb la possibilitat de sumar nous barris a la intervenció però amb un objectiu que es manté intacte: contribuir a la reducció de les desigualtats.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

AJUNTAMENT DE BARCELONA (2017). *Mesura de Govern per una Democratització de la Cura 2017 – 2020*. https://media-edg.barcelona.cat/wp-content/uploads/2017/06/05124906/MGDCures_web.pdf

ÀREA METROPOLITANA DE BARCELONA I INSTITUT D'ESTUDIS REGIONALS I METROPOLITANS DE BARCELONA (IERMB) (2018). *Relacions entre sistema de mobilitat i desigualtats socials i urbanes* (Part I).

BONAL, E. (2020). "Cal una gran dosi d'educació en l'art i educació a través de l'art per reconstruir la ciutadania, des de l'equitat". Barcelona: Educació 360. <https://www.educacio360.cat/educacio-en-art-educacio-atraves-art/>

FABRÉ, J. i HUERTAS CLAVERIA, J.M. (1977). *Tots els barris de Barcelona*. Barcelona: Edicions 62.

JACOBS, J. (2011). *Muerte y vida de las grandes ciudades*. Madrid: Capitán Swing.

MARQUEZ DANIEL, C. (18 de juliol de 2018). "Así se aprende a nadar a los 80 años". Barcelona: *El Periódico*. <https://www.elperiodico.com/es/barcelona/2018/07/18/asi-se-aprende-a-nadar-a-los-80-anos-6949271>

NEL-LO, O. (editor literari), Adrover, A. (fotògraf), González, A. (fotògraf) et al. (2017). *Transformar la ciutat amb la ciutadania: criteris i reflexions per al Pla de Ba-*

rris de Barcelona. Barcelona: Ajuntament de Barcelona i Foment de Ciutat SA.

PÉREZ OROZCO, A. (2006). "Amenaza tormenta. La crisis de los cuidados y la reorganización del sistema económico". *Revista de Economía Crítica*, 5: 7-37.

SUBIRATS, J. i GARCÍA BERNARDOS, Á. (eds.) (2015). *Innovación social y políticas urbanas en España*. Barcelona: Icaria.

VICENTE, S. (10 de maig de 2018). "Els educadors socials, uns aliats per les escoles encara desaprofitats". Barcelona: *El Diari de l'Educació*. <https://diarieducacio.cat/els-educadors-socials-uns-aliats-per-les-escoles-encara-desaprofitats/>